

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjena država (Ivan Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$5.50 na leto, \$2.75 na pol leta, \$1.35 na tri mesece, in za inostranstvo \$6.00.

Naslov na vsa, kar ima stik s urednikom:

"PROSVETA"

2487-55 St. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$5.50, and foreign countries \$6.00 per year.

"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v objavi n. pr. (Marta 21-24) poleg valoga imena na naslovu pomeni da vam je s tem davcom potekla naročnina. Poslovite jo pravčasno, da se vam ne utvari lot.

REKA JE ŠLA.

Italijanski imperijalisti so dosegli, po čemur so stremili. Reka je italijanska in Jugoslovonom je odrezana pot do dobrega pristana v Adriji. Italija je sicer priznala neke koncesije Jugoslovonom na Reki, te koncesije pa ne bodo nikdar tega povzročile za razvoj industrije v Sloveniji in Hrvatski, kar bi lahko stbriala Reka, ako bi ostala jugoslovanska. Tudi za jugoslovansko trgovsko mornarico je to velik udarec.

Nam ne more nihče očitati, da smo šovinisti ali nacionalisti. Ampak če se vidi, kako se je zapri izhod do dobre luke v Adriji, tedaj je jasno, da ne bodo trpeli le jugoslovanski privatni bizniški interesi, marveč bodo trpeli tudi slovenski in hrvaški delavci. Kjer ni pogojev za razvoj industrije, tam ni pričakovati blagostanja za ljudstvo.

Italija ni imela Reke v svojem programu, ko je vstopila v svetovno vojno. Tudi v takozvanem londonskem paktu ni bilo zapisano, da Italija dobi Reko, ako bodo centralne sile poražene. Ko je bilo sklenjeno premirje, šele takrat se je Vittorio E. Orlando, zastopnik Italije, spomnil, da je dobro zahtevali še Reko poleg londonskega pakta. Ampak razmere so bile takrat take, živel je namreč še Wilson, predsednik Združenih držav, in Orlando je zahtevo glede Reke opustil in se držal le londonskega pakta, ker se je bal ugovora od strani predsednika Združenih držav.

Prav so imeli ljudje, ki so svarili predsednika Wilsona pred evropsko diplomacijo. Kdor dvomi o tem, naj le študira pridno dejstva v svetovni vojni in dogodke po nji, posebno pa anektiranje Reke po Italiji.

Amerika se je žrtvovala. Mobilizirala je več kot štiri milijone mož in dva milijona mož je prepeljala na bojišče prek oceana, dasiravno so na njene transporte prežale nemške potapljače. Več ko petdeset tisoč svojih sinov je žrtvovala Amerika, da se zdobi moč absolutizma centralnih sil. Poleg tega je žrtvovala še na milijarde imetka, a zase ni zahtevala nič. Predsednik Wilson je proglasil štirinajst mirovnih točk, ko so Združene države stopile v vojno, da se na podlagi teh točk sklene pravičen mir, ki osigura, ako ne trajen, saj dolgotrajen mir.

Štirinajst Wilsonovih točk je povzročilo prave čudeže. Kjer je bila bojna vihra najhujša na francoski fronti, tam so nasakovali ameriški vojaki pogumno, brez strahu in z uspehom. Na italijanski fronti je teh štirinajst točk obudilo nove upe v srcih slovanskih vojakov v avstrijski armadi, da so se pričeli puntati in ko je prišel ukaz za ofenzivo na italijanske postojanke, je bila disciplina v avstrijski armadi tako omajana, da se je avstrijska armada obrnila in se napotila proti domu. To je bil največji trijumf, ki ga je dosegla Wilsonova odprta diplomacija, kajti vojne je bilo konec. Vstop Združenih držav v svetovno vojno je odločil poraz za centralne sile.

Ko se je pa sklepal mir, niso hoteli zavezniki ničesar slišati o javni diplomaciji, sklepalo se je za zaprtimi durmi in evropski imperijalisti so dosegli svoje.

Narodi so upali, da dobe pravico, pa so prejeli versallisko mirovno pogodbo, ki je ustvarila nove zapletljaje, vprašanja in krivice.

Ako pogledamo samo v Jugoslavijo, ne moremo reči, da je versalliska mirovna pogodba pravična. Slovence so razkosali in ne da bi jih vprašali, kam hočejo, dasiravno so Wilsonove točke govorile, da bodo narodi sami odločali o svoji usodi. Precejšnji del Slovencev so odkazali Italiji. Poleg njih je šlo pod Italijo tudi lepo število primorskih Hrvatov.

Italijanski imperijalisti pa tudi s tem niso bili zadovoljni. Pobasali so še Reko in tako odrezali Jugoslavijo od vseh dobrih pristanov v Adriji, v katerih se lahko razvije dobra prekomorska trgovina Jugoslavije z drugimi narodi.

Skupščina v Beogradu je potrdila pakt glede Reke. Torej ni kriva samo Italija, da je Reka italijanska. Velik del krivde odpade na jugoslovansko skupščino, posebno pa tudi na Radiča in njegovo stranko, ki se ni udeležila zborovanj v skupščini. Ako bi se Radičeva stranka udeležila zborovanj v skupščini, bi bila lahko z drugimi opozicijskimi strankami vred preprečila pogodbo glede Reke. Ostala je stran od zborovanja in je tako pomagala, da je postala Reka italijanska. Niso bili krivi vsega samo italijanski imperijalisti, ampak pripomogli so k temu vlad-

ni kimovci, ki tvorijo večino v skupščini in Radičevi pristaši, ki so v tako resnem trenutku igrali politiko noja.

Dogodek z Reko pa podaja nauk, da vsak narod kopije sam sebi jamo, ako izvoli nezmožne poslance v svoj postavodajni zbor, pa naj ti nezmožnosti pripadajo k vladni stranki ali pa k opoziciji.

SLIKE IZ NASELBIN.

Barberton, Ohio. — Dne 23. m. je priredilo tukajšnje pevsko društvo "Prešeren" drugo letno zabavo z nastopom pevskega zbora in dramske predstavi "Čarljeva ženitev". Ulog igralcev ne bom omenjal, temveč le njih imena, ki so: Lorene Frank, Johan Gabor, Charli Gabor, Joe Lipovac, Mary Dornish ter gđ. Terezija Janković. Brata Johan in Charli Gabor ter L. Frank so že stari znanci na odru, medtem ko so Joe Lipovac, Mary Dornish in Terezija Janković prvi nastopili na odru. Vsi igralci so povoljno rekli svoje vloge, posebno ako upoštevamo prvi nastop imenovanih. Zlasti 16 letna gđ. Janković je rekla svojo vlogo povsem izborno.

Vprizorjena igra je humoristična ter je bilo občinstvo z izidom povsem zadovoljno, kar je pričelo burno odobravanje. Pred igro je nastopila 13 letna gđ. Mary Gradškar, ki je zaigrala ameriško himno na vijolino. Pokasala je, da bo še dobra igralka na oni instrument.

Po igri je nastopil brat Frank Poje z deklamacijo E. Kristanove pesmi "Kri". Ako upoštevamo dolgo deklamacijo, je brat in sodrug Poje svojo nalogo dovršil dobro. — Za njim je deklamirala enajstletna Mary Pečnik iz "Mladinskega lista" vzeto pesem "Plainski pastir", in tudi dovršila svojo nalogo povsem povoljno.

Slednji pa je nastopil pevski zbor "Prešeren" ter pod vodstvom izbornega pevovodja sodruga Bolka zapel tri krasne pesmi "Slava Delu" (delavska himna), "Delavec vstani!" in "Triglav". Ako upoštevamo kratko dobo večbanja, se mora dati pevskemu zboru "Prešeren" popolno priznanje. Seveda gre v prvi vrsti priznanje pevovodju J. Bolku, kakor tudi pevel sam priznava, da je dober učitelj petja. Da, izvešbano in ubrano petje je lepota, ki sega v dno sra, mila slovenska pesem v tujini pripravi Slovence, da v duhu poleti preko širnega oceana v tužno, milo rojstvo domovino, kjer nam je tekla zibelka. Rodna slovenska zemlja, tlačena pod tujo peto, nam ni mogla nuditi tiste udobnosti in svobode, po kateri hrepeni ves civiliziran Sloveček: rod: svobode, enakopravnosti in bratstva. Zapustili smo rodno zemljo z boljo v srečo ter se podali čez širno morje v tuj svet z nado in upom na boljše življenje, kot ga nam je mogla nuditi rojstna domovina. Radi tega pa, moše in mladeniči, naj ori slovenska pesem v tujini.

Dramska predstava in ostala zabava se je vršila v dvorani samostojnega društva "Domovina". Ravno dramska predstava pokazuje, kako potrebujemo v naselbinah moderno dvorano, ki bi odgovarjala slinim prireditvam, kajti označena dvorana nima za gledališke, oz. dramske predstave potrebnega odra. Sedanji je v vseh ozirih premajhen za tako predstave, kjer je treba večjega števila igralcev. Nikakor ni možno dobro proizvajati igre, ako nimajo igralci prostora za kretanje, niti ni mogoče nameščati na majhen oder potrebnih kulis.

Moj namen ni, izražati kritiko proti dvorani, kajti vsakdo, ki ima kolikaj upogleda v dramatično ter ljubi resnico, mora priznati, da je pač častno za društvo, katero lastuje svoje dvorano, moderno dvorano, ki bi odgovarjala vsem potrebam izobraževalnih in kulturnih prireditev. A žal v naselbinah, kjer rojaki v dvajsetem stoletju živajo z žuljavimi rokami prislužen denar za postavljane verahil dlamij in vzdrževanje "suhih" fajnostrov ter njih kuharic, ni pričakovati še tako hitro uspešnega delovanja na polju kulture in izobrazbe.

Svet menda nikdar ne bo obšel hinavev in lažnjivev, verak fantazij, ki častijo in se priklanjajo lipovim bogovom, mara biti hinavev in lažnjivev, ker drugače se ne morejo biti na prasa, da so stopocentni rimski verniki, bolj rečeno, stopocentni bedaki dvajsetega stoletja. Dokler bodo ljudje verovali v nevidne bogove, katerih še nihče ni videl, in verovali, da ima zaripljen fajmošter z bakreno rdečim

nosom nekako nadnaravno moč, medtem ko se ni rodil nič drugega kot vsak drug navaden človek, toliko časa bomo imeli še maglo, ki zaustavlja pot prodirajočim žarkom vede, napredka, izobrazbe in kulture. Zgodovina potrjuje, da je nemogoče ustaviti pot napredku in znanosti, katere žarki prodirajo neprenehoma dalje in jih ni mogoče ustaviti. Ne bodo jih ustavile tudi črne reakcionarne sile. Čas zahteva sprememb in s časom korakamo dalje.

Kakor sem že omenil glede dvorane, bi v naselbinah najbrže še ne imeli, ako ne bi podjetja finan-

cialni rojak Johan Debevec. Njemu se ima društvo "Domovina" tudi zahvaliti, da lastuje nekaj, kar se sme imenovati slovenska last, pod upravo samostojnega društva "Domovina". Misiško bo seveda izjavil, da je rojak Debevec lahko napravil kaj ališnega, ker poseduje premoženje. Obitelj Johan in Mary Debevec je namreč ena najimovitejših v tukajšnji naselbini, ki lastuje do sto tisoč premoženja. Oba, Johan in Mary Debevec sta člana društva "Triglav", S. N. P. J., katero se jima tudi zahvali za finančne uspehe pri prireditvah v preteklem letu. Rojak Debevec in njegova soproga nista štedila s evenkom, kadar se je šlo za korist društva "Triglav", kakor tudi ne pri vsaki drugi napredni prireditvi.

Poznam rojake, ki se bijejo na prsa: "mi imamo" ter se nosijo kot lipovi bogovi, dasi so po premoženju napram Debevevi rodbini pravi pritlikavi. Soprota Debevec kljub temu, da mu je sreča mila in se je povsopel finančno, ni še posabil, da je delavec, in slednje obitelj Debevec tudi upošteva v polni meri, kajti pomoči potrebni rojaki imajo vedno zaslombo v vsakem osiru.

Žal, kakor sem izvedel, se namerava obitelj Debevec preseliti v solunsko Kalifornijo. Ako se slednje udeležijo, želimo obitelji Debevec vse najboljše v solunski deželi. — Martin Zelesnikar.

Detroit, Mich. — Z delom smo pri nas na slabem, kakor drugod. Tudi teško je dobiti delo. Dobro je za tistega, ki zna kak za tovarniška dela primeren poklic, in tudi vsakega vprašajo, ko liče delo v tovarni, kaj ana delati. Naučenemu delavcu je lažje dobiti delo, navadnemu pa teško.

Zima je tukaj huda. Mráz pritiska, da je jo. Slišal sem, da se nahaja tukaj društvo S. N. P. J., pa ne vem kje. Do danes nisem srečal še nobenega Slovence, da bi ga vprašal radi prestopnega lista. Zato prosim brata tukajšnjega tajnika društva S. N. P. J., naj mi piše na naslov: Joseph Tratik, 541 W. Fort St., Detroit, Mich.

East Palestine, Ohio. — Že dolgo ni bilo nič glasu iz te naselbine in tudi sedaj nimam poročati posebnega. Delamo prav nič še od 1. decembra, ker smo na stavki v tukajšnjem premogorovu. Družba je znižala plačo, akoravno je bila pogodba podpisana do 1. marca. Denarni mogotei pač lahko kršijo pogodbo, mi pa je ne smemo, ker to bi bilo prasti postavam, nazvali bi nas bolševike, kakor vedno pravijo delavcu, če zahteva izboljšanje razmer. Stavkokažijo tu sami stodoletni Američani, kar je menda njih napredek, ki so nanj tako zelo ponosni. Ne vem, kakšen bi bil položaj delavstva, ako bi vsi tako "napredovali".

Prosim vsa društva in člane, ki pošiljajo kake prošnje, naj naše društvo kar izpustijo, ker mi se ne moremo nanje odzvati. Druga društva, ki imajo prošnje, naj izpustijo našo naselbino, si bodo vsaj prihranila na poštnini. Odzvati se ne moremo, dokler se razmera kaj ne zboljšajo. — Anton Brelih.

Is okolice Finleyville, Pa. — Pod ničlo smo prišli z delavskimi razmerami, zato so nevedne, da bi jih opisoval. Napisal pa bom nekaj o naši pečlarski veselici, ki smo jo imeli 1. marca. Dobro se je obnesla, za kar se imamo zahvaliti slovenskim dekletom iz Hacketta, posebno pa Mary Goršek, ki se je toliko trudila za dober uspeh veselice. Vsekakor pa gre hvala vsem udeležencem.

Čistega dobička smo imeli \$30, katere smo darovali za S. N. D. In še zopet se vprašujemo, kam gremo na 22. marca. Na to je lahak odgovor. Hackettski Jožeti bodo obhajali svoj imendan dne 19. marca, radi katerega pa so se dogovorili, da bodo priredili veselico dne 22. marca, da bo proslava toliko večja. Veselica se bo vršila v prostoru Mary Majsek in prične točno ob šestih, traja pa do 12. Vstopnina je za otroke 25c, za ženske 50c, za moške pa 75c. Očeti in matere, ne ustrašite se velike vstopnine, ker čisti dobiček je namenjen za S. N. D. Ne samo Jožeti, vabljeni so vsi Janezi in drugi; Franceljni nikakor niso izvzeti.

Kliem torej vsem na avidenje 22. marca. Za vse potrebno bo poskrbljeno, ker za to je izvoljen veselčni odbor. — Frank Pernisek.

Rock Springs, Wyo. — Kruta smrt je uničila življenje našemu ljubelemu sinu Valentinu Potočniku v etvošti mladosti, staremu 20 let. Dne 28. februarja ob 11. dopoldne se je odrgala v rudniški plast premoga, smečkala nesrečnega pod seboj in mu zlomila vrat, da je bil na mestu mrtve. Pokojnik je bil rojen 2. februarja leta 1904 v Škofji Loki na Gorenškem.

Pogreb se je vršil dne 2. marca pri obilni udeležbi članov lokalne št. 2282. društva Trdnjava št. 10 S. N. P. J. in izobraževalnega kluba v Rock Springsu. Zahvaljujemo se vsem tistim, ki so darovali krasne vence, vsem trem gorji imenovanim društvom, avaku Valentinu Hafnerju, bratranču Antonu Jugoviču, šorodnikom Franku in Josipu Potočniku, družinam Proj. L. Tavčar, Blaž Tavčar, Anton Rudolf, Anton Justin in Clementi. Prav lepa hvala mladim prijateljem in prijateljicam za krasno venec in šopke, tako vsem za sprejem k zadnjemu počitku in tistim, ki so nas tolašili v žalostnih urah.

Tebi dragi in ljubljani sin, naj bo lahka ameriška gruda. Odsel si od nas in nas zapustil v tugi in žalosti. Spomin na te bo živel vedno med nami. Žalujoci ostali: Valentin, Katarina Potočnik, starša, Amalija, omož. Hafner, Matilda, Katarina, Kristina, sestre. Vsi v Rock Springsu. — Valentin Potočnik.

Poročila iz Jugoslavije.

Od našega stalnega poročevalca.

24. februarja 1924.

Narodna skupščina.

Zadnje dneve po spopletju rimskega sporazuma ni bilo v skupščini razun proglastitve poslance Markoviča — o katerem smo pred časom poročali — za nedolžnega, nič posebnega. O proglastitvi Markoviča za nedolžnega je bil že v naprej vsakdo uverjen, da ga bo večina branila z vsimi sredstvi, ki go ji na razpolago. Pri debati o tem je zemlj. poslanec Dimitrijevič ponovil izrek tribuna Rajka Trajčevića, ki je v neki zadevi vzkliknil l. 1880: Pravica in poštenje se v naši državi ne bosta ukorenili, dokler na zidu skupščinske dvorane ne bo razpeta koža vsaj enega ministra! — Pri proračunski debati pa je le malo manjkalo, da ni prišlo do večjih incidentov. Radikalni poslanec Srečković je v debati pričel grdit dem. poslance Agatonoviča in njegovo rodbino. Ta je skočil predenj in pričele so padati najgrše povoke od obeh strani, nakar je Srečković potegnil iz špa revolver. Ministri so zbežali iz svojih sedežev v ministrsko sobo. Poslanci so se še dolgo presekali, čeprav je predsednik sejo takoj prokinil in so se šele čez dolgo umirili. — Slučaj pa je zadosti žalosten, da poslanci drug drugemu groze kot bi bili kje v divji Afriki, ne pa v Beogradu, ki naj bo že vendar precej kulturn.

Izročitev Baroš in Delte.

Danes nam izroče italijanske oblasti Baroš in Delto, ki bosta od naše strani avečano prevzeti. Pristanisci, ki nam pripade, se bo imenovali "Sušaka luka", a Delto "Petrovac". Tudi z današnjim dnem postane sporazum pravomočen in so bile ratifikacije v Rimu že izmenjane med zastopniki obeh držav. Italijani so nameravali praznovati drugo nedeljo (2. marca t. l.) svečano anekzijo Reke, a sedaj so je radi krajnje bolezni na nedoločen čas oložili, čeprav so bile priprave že v teku in deloma že tudi končane. Prvi vlak iz Reke na Sušak je že vozil večeraj.

Naša sunanja trgovina v letu 1923. Naš celokupni izvoz lani leta je znašal 3.023.914 ton v dnosti 8.048.843.930 Din. (V 1922 pa za 812.033 ton (36%) vrednosti 4.357.677.767 Din (118%) nego lani). Uvozni polki pa še niso znani več kot za pol leta 1923, in znašajo to dobo l. 1923. 3.769.218.219. Če vzamemo, da je bil poznaj di približno tako velik avoz polletju, vidimo, da je mogoča tivnost naše trgovske bilance.

Klerikalno delo pri obč. volit na Jeseniah.

Poročali smo zadnjič, da je glavarstvo v Radovljici razvilo listo socialno demokratske stranke na Jeseniah radi starih podpisov. Sedaj pa pri "Naprej" v svoji 14 št. kandidata Jerneja Petčiča, ki bil vsemu temu kriv radi t ker se je bal, da mu klerikalni bodo škodovali, da je klerikalni mu zaupniku utajil, da je podpisal. Sodrugi Kovačič priča, da je vpršil njega po al kandidatsko listo SSJ. pa predpisih. Kaplan ga je pelja glavarstvo, kjer je še enkrat trdil na pritisk kaplana, se dajoš se posledie, ki iz tega al da liste ni podpisal valed neznanne bojazni pred duhovno. — To je imelo za posledico so na Jeseniah zmagali kleriki, ker bi bilo ravno nasproe bi ta kandidat valed boje ne utajil svojega podpisa na koliko je s tem on škodoval lavstvu in aploh delavski stni mogoče preeciniti. Kriva je mu vzgoja in razmere, v kat se nahaja naše ubogo delavce. Več izobrazba in taki slučaji se bodo ponavljali.

Poroče in razporek

(Jugoslav. oddelek F. L. I.)

Urad za ljudsko štetje je l. predhodno poročilo o statih porok in razporek v Zdruc državah. To so prve številke vrste, ki so na razpolago o 1916, in pokazujejo, da se je tedaj razmerno število porok o znižalo, eno razporek pa z no zvišalo.

Leta 1916, je bilo v Zdruc državah 1033 porok in 112 razporek (divorce) za vsakih 100 prebivalcev. Leta 1922 pa je za isto število prebivalcev porok in 136 razporek.

Razmerje razporek k porok je jako različno v posameznih žavah. Na primer, v državi New York in v distriktu Columbia, je po zakonu razporeka jako težkočena, je bilo razmeroma lo razporek: 10 razporek za kih 226 porok v New Yorku 10 razporek za vsakih 358 porok v distriktu Columbia. V New ki je, kakor znano, zatočišče v nesrečnih zakonikih, je bilo razporek kot porok: 10 razpo za vsakih 9 porok. New Engli države, ki so drugače tako nosne na svoj sloves spodobn in konservatizma, so imele vprčno po eno razporeko za k 9 porok, torej manj kot p vico toliko porok, kolikor jih država New York za vsako poroko.

Iz starih knjig

Čim globokejšje spoznanje ima, tem osamljenejši ostane življenju.

Ne bi bilo morda boljše, da se rodili stari in šli proti mladosti?

V mladosti so si ljudje en kot zeleni listi v gozdu. Šele jesen se pokažejo razlike.

Kateri so praktični ljudje? ki nikdar ne hodijo po poti vries in tudi ne po poti krivice. Baš s tem, da premostijo to nezdeno nemožnost, dokažejo svo praktičnost.

Ako ponovimo razgovor na gledno osebo, je ponovitev navedno še enkrat tako dolga.

Večina ljudi se ne ravna po svojih nazorih, marveč usmeri svoje nazore po delovanju.

Pri srečni ljubini je manj stobe nego pri nesrečni.

Starost je lekarna, ki spretnja strupe v zbiravila.

Življenje je maskeradni p Nekatero poznamo, večina pa ne prikrita.

Naše veselje pride samo od be, bolečine pa povzročimo same.

On in ona.

"Sedaj imam za svoje pom enkrat toliko bralcev, kakor sedaj!"

"Reg? Ali si se oženil?"

